

hiszem, hogy azok a közöltekhez képest lényegtelenek, mint pl. az is, hogy a mezei juhart (*acer campestre*), (I. köt. 288. lap) csak fodor juhar név alatt említi meg.

Nagy Károly
magy. kir. főerdész.

Különfélék.

A fák levélzetének figyelembevétele a termőhelyi viszonyok becslésénél. A homoktalajnak lépten-nyomon való változatait szembetűnőbben alig lehet bármikor is észlelni, mint az ősz folyamán, midőn már a fák télire készülődnek s a levelekben lévő tápanyagok és sók a fa testébe vonulnak s beáll a levél színének átváltozása, mikor aztán már nem jut egyéb szerep a levélnek, mint csak az, hogy agaly és levélnyel között elválasztó callust képezzen.

Fenti folyamatok nem egyforma időben fejeződnek be egy és ugyanazon fanemeknél sem. Ugy a levél-sárgulásnak, mint a lehullásnak ideje függ a talaj jóságától. Minél jobb talajon van az illető fanem, annál később kezd levele sárgulni s lehullani.

Ezt a jelenséget különösen az ákáczfánál figyeltem meg, a mely fanem a homokon uralkodó.

A legjobb termőhelyen lévő ákáczfákon október hó 1—15-ig a levélzet haragoszöld és teljes; azokat a terület-részeket tehát, melyek ákáczfáin előbbi jelen-ég tapasztalható, biztosan sorozhatjuk az I. termőhelyi osztályba. Azok a talajrészletek, melyeken az ákáczfák az előbb említett időszakban már sárga levelekkel állanak, képeznék a II. termőhelyet; s végül az a talaj, melyen az ákác október hó első felében már teljesen levélzet nélkül áll,

vagy a sárga levélzetnek csekély része még fent van, a III. termőhelyi osztályba sorozandó.

A mennyiben ennél pontosabb becslés válna szükségessé, ezek közé az osztályok közé igen könnyen lehet még egy-egy osztályt sorozni.

Itt megemlítem még a homokon előforduló többi fák levélhullásának idejét is, abból a célból, hogy az érdeklődő szaktársak az alföldi és a magasabb hegységi erdők levélhullását összehasonlíthassák.

Ha a fák megfelelő termőhelyen vannak, a következő sorrendben hullatják levelüket. Először a fekete és kanadai nyárfa, caspifűz, zöldjuhar, köris, nyír, egyes fehérnyárfák, feketedió, boglárfa, ezeket követik a közönséges fűz, gyűrűcze-juhar, olajfa, fagyal, éger, szil és kocsánostölgy.

Egyesek azonban akadnak a boglárfánál, valamint a fehérnyárfánál is, melyek leveleiket soká tartják meg, sőt egyes boglárfákon egész télen megmarad a levél jó része.

Az első csoportba tartozók leveleiket november hó 10.-éig már lehullatták, a második csoportban lévők ugyanakkor még majdnem teljes lombozatban vannak, sőt leveleik a tölgy kivételével még zöld színben játszanak.

A levélhullást egyébként nagyon befolyásolja a talaj minősége, valamint az alföldön a nyár- és fűzfák levelein némely években nagy mértékben előforduló élősdigombák. A múlt évben a *Melampsora Hartigii* által megtámadott fűzek már augusztus végén, a *Melampsora populi* által megtámadott kanadai nyárfák pedig már szeptember végén lehullatták lombozatukat. (Közli: Kiss F.)

Málnabokrok fűzek tetejében. Érdekes látványnak lehet részese, a ki Töröcsváron a Porta- vagy Simon-patak mellett vezető úton végighalad. Az út szélén égerfák és

fűzek vetélkednek egymással a vizenyős talajon való minél nagyobb térfoglalásért s a hol az égerek már-már előnyben vannak a fűzek felett, mert emezek a folytonos lecsonkítás miatt elcsenevészednek, háttérbe maradnak s visszamaradó öreg, fejes törzseiken ugyszólván már több a kéreg és odu, mint a fásrész. Az odukat s a csonkázott fák tetejének horpadásait a szél a felkavart homokszemekkel és a patakok iszapjából felkapott porszemekkel kitöltögeti, úgy, hogy ezek a rothadó farészekkel együtt lassanként egész kis termőtalajréteget képeznek az öreg fűzfák felületének egyes részein, melyen aztán idővel zuzmók, mohák, gombák, dudvás növények stb. telepednek meg.

Ilyen korhadt, öreg fűzfák tetején az említett völgyekben csihány és más dudvafélék társaságában számos *málnabokor* nő. Éppen akkor fedeztem fel őket, amikor a múlt évben közülük többnek ágai érett gyümölcsökkel voltak tele. Ezek a málnabokrok épp olyan vidoran tenyésznek ottan a fejesfák tetején, mintha akárcsak csillámpala, homokkő vagy a legjobb agyag vált volna az öreg fűzekből, a melyeken egészen a fa testéig hatolnak a rajtuk élődő cserje gyökerei.

Kapcsolatban itt felemlitem, hogy Fogaras vármegye hegységi erdeiben, különösen Törösvár környékén, a vágásokban nagyon sok málna terem, úgy, hogy helyenkint alig járható sűrű bozótot alkot e cserje s nyáronkint a lakkosság egyrésze, különösen a gyermeksereg, a málna gyümölcséből néhány forintot rendesen összeszerez. Az itteni málnabokrok egynémelyikének a gyümölcse nem veres, hanem sárgásfehér, tökéletes krémszinű. Azonban az ize ennek is olyan, mint a rendes veresszinűnek, de ritkasága miatt a befőttkészítők előtt nagyobb értéke van a krémszinűnek, mint a pirosnak.

(Közli: Hajdu J.)

A fenyves-madarak, mint erdősítők. Régebből ismeretes, hogy a borókafenyőnek mesterséges megtelepítése majdnem a lehetetlenséggel határos, mert a fiatal csemeték az átültetést, különösen ha messzebbre szállíttatnak, a csemeték éppen nem tűrik. Az elvetett magnak pedig egy ezredrésze ha kikel.

A királyhalmi erdőőri szakiskolában az 1880-as évek vége felé az akkori szakiskolai igazgató többfélekép vetett el borókamagot, forrázva, savakkal kezelve stb. A több liternyi elvetett magból alig kelt ki 3—4 csemete. Mig ellenben ott, a hol már régebben megtelepült, azt állítják, kiirthatlan; mert a fenyves-madarak által leszedett magok, ezek gyomrán át jutva a földbe, igen szépen kelnek ki. A régi borókás csoportok között és mellett mindenütt a legkülönbözőbb koru csemeték és fácskák sokaságát lehet találni.

A szegedi erdőkben is akad elvétele egy-egy boróka, amelynek magját valószínűleg a vadkerti borókásokból jövő fenyves-madarak hozták ide.

Kevésbé ismeretes azonban, hogy a fenyves-madarak a celtisfának szaporításában is mennyire résztvesznek.

Késő ősszel és kora tavasszal Szeged vidékén is minden évben megjelennek a fenyves-madarak s pár napig itt tartózkodnak, mely alkalommal igen kedves csemegéjük a celtismag.

Ismervén a fenyves-madarak gyomorsavainak a borókamagra való hatását, az erdőben itt-ott előforduló celtiscsemetéket azonnal nekik tulajdonítottam.

De az egyszersmind arra ösztönzött, hogy a Kamarás erdőben (Horgos mellett), a hol mintegy 20—25 idősebb celtisfa van a park szélein, szintén megfigyeléseket tegyek.

Fáradtságom nem maradt meddő. A fenyves-madarak nagyobb csoportokban lepték meg a kamarási celtiseket, mint a királyhalmiakat. A celtismagból belakmározván delelőre és hálásra a szomszédos feketefenyőerdőcskébe vonultak.

Ennek a feketefenyőcsoportnak alja kendersűrűségben van benőve 1—6 éves celtis alnövettel. Hogy ezek a csemék a fenyves-madarak gazolása által talajba jutott celtismagból fejlődtek, annál bizonyosabb, mert természetes úton a távolabb lévő fákról oda nem hullhattak, mestersegesen pedig soha ott el nem szórattak.

(Közli: Kiss F.)

Későn virító farkas-boroszlán (*Daphne Mezereum*). Mult év november hó 16.-án hivatalos utazásom közben a bruszturai m. kir. erdőgondnokság területében, a bertyánkai völgyben, 17.-én pedig a német-mokrai m. kir. erdőgondnokság területében, a mokránkai völgyben, virágzó farkas-boroszlánt találtam, a mit ezen a vidéken szokatlan enyhe őszi időjárásnak lehet tulajdonítani.*) Megjegyzem, hogy mindkét hely a galicziai határ közelében fekszik s tengerszin feletti magasságuk körülbelül 800 m. Feltűnt előttem továbbá, hogy a veres bodza (*Sambucus racemosa*) rügyei, akárcsak tavasz kezdetén, olyannyira ki voltak fejlődve, hogy pár napi meleg időjárás esetén kipattantak volna. Mint a mult évi hosszu, enyhe ősznek bizonyítékát helyénvalónak találom ezt közzétenni, már csak azért is, hogy ebből is lássuk, hogy a vándormadarak korai eltávozásából nem mindig lehet korai télre következtetni.

(Közli: Nagy K.)

*) Hasonló jelenséget közölt velünk Torontál vármegyéből Chalupeczky J. v. s. ur, ki levele szerint mult évi november hó 30.-án egy *Lonicera*-fajt látott teljes virágzásban.

Pele által okozott rongálás a máramarosi fenyvesekben. A bustyaházai m. kir. erdőhivatalhoz tartozó színevér-polyánai m. kir. erdőgondnokság területében egy pár év óta a pele észrevehető károsítást okoz a fiatal fenyvesekben az által, hogy a fiatal fenyők csucsán a kérget lerágja, minek következtében azok betegeskedésnek indulnak s pár évi tengődés után kiszáradnak. A kéreg lerágását a nedvkeringés megindulásakor s az új hajtások képződésekor, a mi e magas hegyi vidéken május végén s június elején szokott bekövetkezni, végzik s ebben az időszakban, sőt még július, augusztus hónapokban is a sötétzöld környezetből már jó messziről kiválnak fehér csucsukkal a meghántott fenyőfák. Az általam észlelt rongálások rendszeren 15—20 éves luczfenyőfákon fordulnak elő s a kéreg lerágása a csucstól lefelé számítva néha csak 50 cm., néha azonban csaknem 2 m. hosszúságban terjed. A lerágás alakja is különböző; néha szalagszerű, néha csigaalaku, néha pedig csaknem gyűrűs. Sajátságosnak találom még azt, hogy amíg a szomszédos német-mokrai m. kir. erdőgondnokság területében nem vettem észre ilyen pelerágást, addig a m.-szigeti erdőigazgatósághoz tartozó luhii m. kir. erdőgondnokságban szintén láttam számos ilyen károsítást. (Közli: Nagy K.)

Az «Erdészeti Építéstan» című nagy munkának, — melynek I. részéből az első kötet a múlt év október havában került ki a sajtó alól, — most a II. része jelent meg. Ez a rész az *Ut-, Vasut- és Hidépitéstant* tárgyalja, 61 ivre terjed s összesen 1083 szöveg közé nyomott ábrát tartalmaz. Mint az I. kötetnek megjelenése alkalmával már jeleztük, *Sóbó Jenő* m. kir. bányatanácsos, akadémiai tanár e munkájának kinyomatásával Joerges A. özv. és fia selmeczbányai czég van megbizva, mely czég egy-

szersmind a műnek főelárusítója; mindamellett a munkát úgy az egyesületi tagok, valamint a nemtagok is, az Orsz. Erd. Egyesület titkári hivatalánál egyaránt megszerezhetik. A most megjelent vaskos kötet ára még nincs megállapítva; amint azonban értesültünk, az ár tagok számára valószínűleg 6 frtban, nemtagok számára pedig 8 frtban fog megállapíttatni.

Halálozások. *Hayden Antal* uradalmi erdész, az Országos Erdészeti Egyesület rendes tagja (Nógrádon), *Steyrer József* nyug. m. kir. erdőmester, az Országos Erdészeti Egyesület alapító tagja (Zágrábban), meghaltak. *Béke poraikra!*

Változások és kitüntetések az erdészeti szolgálat körében.

I.

A földmivelésügyi magyar királyi minister *Miskolczy János* főerdészi czimmal ellátott magyar királyi erdészt kinevezte magyar királyi főerdésszé a IX. fizetési osztály 3. fizetési fokozatába.

II.

Földmivelésügyi magyar ministerem előterjesztésére *Tomcsányi Gusztáv* főerdőmesternek az erdőigazgatói czimet adományozom.

Kelt Bécsben, 1899. évi február hó 5.-én.

Ferencz József, s. k.

Darányi Ignác, s. k.

III.

Személyem körüli magyar ministerem előterjesztése folytán *Gaál Lajos* nyugalmazott főerdőörnek sok évi hű és buzgó szolgálata elismeréseül a koronás ezüst érdemkeresztet adományozom.

Kelt Bécsben, 1899. évi január hó 24.-én.

Ferencz József, s. k.

Széchenyi Manó, s. k.